

PAPER DETAILS

TITLE: Sermayenin Vergilendirilmesinde Adaletten Etkinlige Dogru Yasanan Kayma: Türkiye'de ki Durum

AUTHORS: Önder ÇALCALI,Ahmet YILMAZ

PAGES: 243-258

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/146146>

Sermayenin Vergilendirilmesinde Adaletten Etkinliğe Doğru Yaşanan Kayma: Türkiye'deki Durum

Öğr. Grv. Önder ÇALCALI

Giresun Üniversitesi, Alucra Turan Bulutcu MYO, ALUCRA

Ahmet YILMAZ

Planlama Uzmanı, T.C. Kalkınma Bakanlığı, ANKARA

ÖZET

Küreselleşmenin giderek artmasında birçok başka faktörle beraber, sermaye de önemli rol oynamaktadır. Sabit ve finansal sermayenin ülkeler arasında her geçen gün daha da akışkan bir hal alması, birçok ülkeyi sermayeden alınan vergiler konusunda yeni kararlar almaya ve uygulamaya itmiştir. Mevcut sermayeyi sınırlar içerisinde tutmaya ve dolanım haldeki sermayeyi ülke içerisine çekmeye yönelik vergi uygulamaları, birçok ülkede olduğu gibi Türkiye'de de, vergilemede adalet ilkesinden giderek uzaklaşıp, ekonomik etkinliği sağlama amacına doğru bir kaymaya yol açmıştır. İkili (dual) vergileme sistemi bu değişimde önemli bir yere sahiptir. Bu çalışmada, yaşanan bu süreç incelenmeye ve analiz edilmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Sermayenin Vergilendirilmesi, Vergilemede Adalet, Ekonomik Etkinlik, İkili Vergileme Sistemi

Jel Sınıflaması: H20, H21, F68, E62

The Shift From Justice to Efficiency in The Taxation of Capital: The Case of Turkey

ABSTRACT

Along with many other factors, capital plays an important role in the gradual increase of the globalization. As the fixed and financial capital becomes more fluid day by day, many countries are forced to take novel decisions about taxes on capital and implement these decisions. The taxes which aim to hold the available capital within the borders of the country and to invite the circulating capital into the country resulted in a shift from the principal of fairness in taxation to goal of fostering economic activity in Turkey. Dual taxation system has a crucial role in this change. This study tries to examine and analyze this process of change.

Key Words: Taxation of Capital, Fairness of Taxation, Economic Efficiency, Dual System of Taxation

JEL Classification: H20, H21, F68, E62

Giriş

Günümüzde sermayenin vergilendirilmesi üzerindeki tartışmalar çeşitli düzlemlerde yapılmaktadır. İktisadi düzlemde; paylaşım kaygısı kapsamında, sermaye gelirlerinin yüksek gelir gruplarına özgü bir gelir olması, etkinlik kaygısı kapsamında; sermaye üzerindeki vergilerin tasarrufu engellediği, girişimciliği, iş yaratılmasını ve sermayenin mobilitesini önlediği, kamu politikası düzleminde; gelirin mi yoksa harcamanın mı vergilendirilmesi gerektiği ile tasarrufun, sermaye gelirleri üzerindeki vergilerin indirilmesi suretiyle mi yoksa vergi avantajlı tasarruf enstrümanlarının desteklenmesi yoluyla mı teşvik edilmesi gerektiği konularında yoğunlaşmaktadır (Saez, 2011:23). Gerçekten de

sermayenin vergilendirilmesi konusunda fikir birliğinin sağlanamadığı, teori ve pratikte uyumsuzlukların görüldüğü, uygulamada ülkeler tarafından farklı yöntemlerin izlendiği, ancak sermayenin sahip olduğu nitelikler nedeniyle sermaye lehinde vergi uygulamalarının gittikçe yaygınlaştığı görülmektedir.

Sermaye bir üretim faktörü olarak diğer üretim faktörlerinden, vergileme konusunda özel ilgi gösterilmeyi gerektirecek derecede farklılıklar arz etmektedir. Özellikle aşağıda ayrıntılı olarak değinileceği üzere, küreselleşmenin hızla arttığı ve teknolojinin geliştiği günümüzde, sermayenin bu özelliği daha çok ortaya çıkmış ve vergi politikalarının şekillenmesinde etkin bir faktör haline gelmiştir.

Bu çalışmada, öncelikle sermaye kavramı ele alınacaktır. Daha sonra, etkinlik ve adalet açılarından sermayenin optimal vergilendirilmesi konusuna değinilecektir. Sermayenin vergilendirilmesi konusunda son yıllarda yaygınlaşan ikili (dual) vergileme uygulamasına bakılacaktır. Çalışmanın ikinci bölümünde, Türkiye'de sermayenin vergilendirilmesi konusunda son yıllarda yaşanan gelişmeler incelendikten sonra, sonuç ve değerlendirme kısmı ile çalışmaya sonlandırılacaktır.

I. SERMAYE KAVRAMI VE SERMAYENİN VERGİLENDİRİLMESİ

A. Sermaye Kavramı

Sermayenin tanımının ne olduğu konusunda kesin bir görüş birliği mevcut değildir. Sermaye¹ kavramı öteden beri ihtilaflı ve tartışmalı bir konu olagelmıştır. Ancak, sermaye hakkındaki tüm modern tanımlarda iki ortak özellik söz konusudur: Bunlardan birincisi; belirli bir zamanda biriktirilmiş mal stoku (değer) olması ikincisi ise; söz konusu malların diğer malların üretimi için tahsis edilmiş (amaç) olmasıdır (Slemrod, 2005: 5-6).

Sermaye genellikle servet ile karıştırılan bir kavramdır. Servet belirli bir anda bir kişiye ait olan bütün taşınır ve taşınmazları ifade eder. Yani bir stok değerdir. Oysa sermaye servetin üretime tahsis edilen, gelir getiren kısmıdır (Nadaroğlu, 2000:337). Bu tanıma göre değere ek olarak, sermayenin amaç fonksiyonu ortaya çıkmaktadır. Sermaye geliri, bir kişinin sahip olduğu sermaye stokunda meydana gelen artış nedeniyle kişinin tüketim kapasitesindeki artma olarak tanımlanabilir (Kaplow, 2008:221).

Sermayenin miktarını azaltan her türlü verginin sermaye vergisi olarak tanımlanması durumunda, pek çok vergi sermaye vergisi olarak nitelendirilebilir. Bu nedenle sermaye vergisini; doğuşu doğrudan sermayenin kendisine ve gelirine bağlı olan vergi olarak tanımlamak daha doğru olacaktır (Slemrod, 2005:7-8).

¹ Burada üzerinde durulan sermayenin 'iktisadi' tanımıdır. İşletme bilimi dahilindeki muhasebe ve finansman disiplini sermaye farklı tanımlamalara tabidir.

B. Etkinlik ve Adalet Eksenlerinde Sermayenin Optimal Vergilendirilmesi

Vergilemede eşitlik², vergilemede yeknesaklık sağlamak anlamına gelmektedir. Bu durum kişiler üzerindeki vergi yükünün eşit olmasını işaret etmekle birlikte, burada amaçlanması gereken eşitlik, mutlak anlamda eşitlikten farklı olarak, göreceli (relative) eşitliği ifade eder. Ancak tam da bu noktada cevaplandırılması gereken temel soru; neye göre göreceli eşitlik tesis edileceğidir. Bu sorunun cevabı ‘ödeme gücü prensibi’ ile doğrudan ilişkilidir. Fakat gelirin kati bir miktar olması, geliri ödeme gücünün bir kriteri olmaktan çıkarmaktadır. Bu nedenle de farklı kaynaklardan elde edilen gelirlerin farklı ödeme gücünü temsil ettiğini söylemek yanlış olmayacaktır. Bu kapsamda, farklı kaynaklardan elde edilen gelirlerin farklı vergilendirme rejimlerine tabi tutulması, vergilemede ödeme gücü ve adalet ilkelerine uygun olacaktır. Bu ayrım, netice olarak ‘fedakârlıkların eşitliği ilkesi’ ne dayanmaktadır.

Farklı kaynaklardan elde edilen gelirlere yönelik katlanılan fedakârlıkların da farklı olduğu kabul edilmektedir. Ancak, bu konuda karşımıza çıkan bir başka problem ise, bu ayrımın ne kadar olacağıdır (Seligman, 1911:22-23). Farklı gelir kaynaklarından elde edilen gelirlerin farklı ödeme gücünü temsil ettiği anlayışı çerçevesinde, gelirlerin emek geliri ve sermaye geliri olarak iki temel ayrıma tabi tutulduğu görülmektedir. Yazında emek gelirleri; kazanılmış gelir veya gayretli gelir (earned income, industrius income), sermaye gelirleri ise; kazanılmamış gelir, rant geliri veya uyuşuk gelir (unearned income, lazy income) gibi nitelendirilebilmektedir.

Bu kapsamda, geçmişte emek gelirleri lehine vergi uygulamalarına gidildiği görülmektedir³. İngiltere’de 1907 yılında kabul edilen gelir vergisi yasası emek gelirleri lehine ayrımcı bir vergileme yapılmasını benimsemiştir. Yine Amerika Birleşik Devletlerinde benzer bir uygulama 1894 yılında uygulamaya sokulmuştur. Ancak, her iki ülkede de söz konusu uygulamalar çeşitli nedenlerle kısa süre içinde terk edilmiştir (Slemrod, 2005:2).

Eşit fedakarlık ve ödeme gücü ilkeleri çerçevesinde sermaye gelirleri aleyhine gelişen tutum ve uygulamalar, 1970’li yılların başında ortaya çıkan ve üzerinde çok çeşitli araştırma ve çalışmaların yapıldığı optimal vergileme kavramı çerçevesinde ele alınmaya ve sorgulanmaya başlanmıştır. Fakat, optimal vergileme kavramı teorisyenler ve uygulayıcılar arasında derin anlaşmazlıklara neden olmuştur (Sorensen, 2006:2). Optimal vergileme çalışmaları kapsamında devletin ihtiyaç duyduğu veri mali kaynağa ulaşırken katlanılan maliyeti

² Vergilemede eşitlik kavramı, yatay ve dikey eşitlik ekseninde incelenmektedir. Yatay eşitlik ilkesine göre, aynı düzeyde gelir elde eden vergi mükellefleri, eşit vergi ödemelidir. Dikey eşitlik ilkesine göre, vergilemede adaletin sağlanabilmesi için, farklı gelir düzeyindeki vergi mükelleflerinin farklı vergi ödemeleri gerekmektedir. Bundan dolayı, gelir düzeyi yüksek olan bir mükellef, düşük gelirli bir mükellefe göre daha fazla vergi ödemelidir.

³ Emek gelirinin sermaye gelirin göre daha zor elde edildiği kabulüyle, sermayenin emeğe göre daha yüksek oranda vergilendirilmesi gerektiğini savunan ‘ayırma kuramı’, bu çerçevede öne sürülmüş ve kabul görmüş bir prensiptir.

minimize edebilecek vergi sisteminin nasıl olması gerektiği, hangi tür vergilerin tercih edilmesi gerektiği sorusuna cevap aranmaktadır (Akkaya, 1988:344).

Diamond ve Mirless, yaptıkları çalışmada sermayenin gelecekte yapılacak üretim için bir ara girdi olduğunu söyleyerek vergilendirilmemesi gerektiğini savunmuşlardır. (Diamond ve Mirless, 1971'den aktaran Mankiw vd., 2011:20). Conesa ve Sagirikitao, sermaye ve emek geliri üzerindeki optimal vergi oranını bulmaya yönelik yaptıkları modelde, sermaye gelirlerini daha yüksek oranda vergilendiren, buna karşın emek gelirlerinde indirimlerin uygulanmasına izin verilen düz oranlı bir vergi oranıyla vergilendirilmesinin uzun vadede optimal olduğu sonucuna ulaşmışlardır (Conesa ve Sagirikitao, 2007:25). Chamley, genel denge modeli kapsamında yaptığı çalışmada uzun dönemde sermaye üzerindeki optimal vergi oranını sıfır olarak bulmuştur. İnsanların çok uzun yaşadıkları varsayımı altında sermaye gelirleri üzerindeki vergi oranının gelirin yeniden dağıtımı üzerinde etkisiz olduğunu ifade etmektedir (Chamley, 1986:619).

Golosov, Kocherlakota ve Tsyvinski (2002), yaptıkları çalışmada kişisel becerilerin gözlemlenemediği bir ortamda tüketim ve boş zaman arasındaki faydanın zorlukla ayırt edilebilir olduğunu söylemektedirler. Sadece bir tane tüketim malı olduğu ve tüketim ile boş zaman arasındaki faydanın ayırt edilebildiği varsayımı altında sermaye gelirlerinin vergilendirilmesinin tüketim kalıplarını tahrip edeceğini belirtmektedirler (Golosov vd., 2003:580).

Optimal vergi sisteminin nasıl olması gerektiği konusunda yapılan çalışmalar kapsamında, sermaye gelirlerinin, vergiden istisna edilmesine ilişkin görüşler şu savlarla desteklenmektedir (Mankiw vd., 2011:20).

1. Sermaye gelecekte yapılacak üretim için bir ara girdi oluşturmaktadır. Üretime tahsis edilecek kaynakların bir kısmının vergilendirme suretiyle alınması, üretimi ve dolayısıyla ekonomik büyümeyi olumsuz etkileyecektir.

2. Sermayenin vergilendirilmesi gelecekte yapılacak tüketimin vergilendirilmesidir. Bu nedenle yeknesak vergilendirmeye engeldir.

3. Kısa dönemde sermayenin vergilendirilmesi tercih edilebilir ancak, uzun vadede bozucu etkilerinden dolayı sermaye üzerindeki vergi oranı sıfır olmalıdır. Uzun dönemde tasarruf kararları vergi sonrası kazançlar konusunda tam elastiktir.

4. Günümüzde sermaye arzının son derece esnek olması sermayenin vergilendirilmesini olumsuz etkilemektedir.

Ancak, optimal vergileme kapsamında oluşturulan modeller, genellikle gerçek hayatı tam olarak yansıtamadığı ve bazı zorunlu varsayımlara dayandığı için sermayenin vergilendirilmesi konusunda teori ile uygulamada farklılıklar hep olagelmıştır. Bu nedenle, optimal vergileme ile ilgili teorik çalışmaların gerçek hayata uygulanması son derece güç ve hatta imkansızdır (Nadaroğlu, 2000:293).

Sermayenin vergilendirilmesi hususunda oldukça önemli bir tartışma konusu da Tobin Vergisidir. Yukarıda da belirtildiği gibi, küreselleşmenin gittikçe

artması sonucunda finansal sermayenin⁴ daha akışkan hale gelmesi sermayenin ülkelerin mali ve ekonomik dengesini bozabilecek bir tehlike haline gelmesine neden olmuştur. Finansal sermayenin bu denli hızlı akışkan olması, özellikle gelişmekte olan ülkelere başlayarak, tüm dünya ekonomisini etkisi altına alan ekonomik krizlerin tetikleyicisi olmaktadır (Saraçoğlu ve Şahan, 2004:71).

Keynes 1936 yılında, finansal piyasalarda uygulanacak işlem vergilerinin kısa vadeli spekülasyonu engelleyeceği, öte yandan uzun vadeli yatırımları teşvik etme konusunda yararlı olabileceği görüşünü öne sürmüştür. Keynes'e göre, finansal piyasalarda uygulanacak böyle bir vergi, amacı kısa vadeli alım satım kârı elde etmek olanları olumsuz etkileyecek, ancak yatırım yapanları etkilemeyecektir. James Tobin ise, spekülasyon amaçlı uluslararası sermaye hareketlerinin giderek artmasının neden olduğu finansal ve ekonomik dalgalanmaları önlemek için, dövizlerin çevrilmesini içeren bütün uluslararası kambiyo işlemlerini etkileyecek bir verginin uygulanmasını önermiştir (Durusoy, 2000:19).

Tobin vergisinin amacına ulaşabilmesi için kapsamının oldukça geniş olması ve daha da önemlisi, bütün ülkelerce aynı şekilde uygulanması gerekmektedir. Ülkeler arasında oluşacak farklı uygulamalar, kısa vadeli sermaye hareketlerinin ülkeler arasında akışkanlığını artıracak ve uygulamadan beklenen amaca ulaşamayacaktır. Tobin vergisinin uygulanması için gerekli olan bu şartlar, söz konusu verginin pratiğe geçirilmesinin ne kadar zor olduğunu göstermektedir.

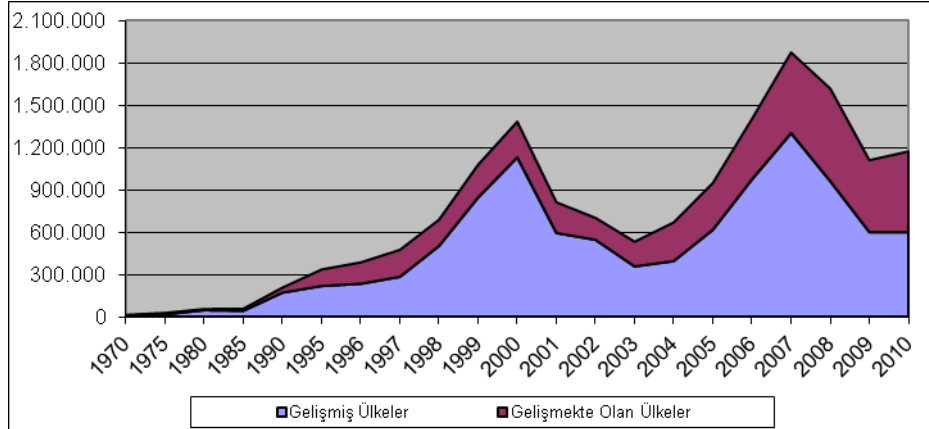
C. Sermaye Vergilerinin Değişimine Etki Eden Bazı Nedenler

Dünyada sermayenin vergilendirilmesine ilişkin uygulamaların nasıl olduğunu incelemeyen önce bu uygulamaları etkileyebilecek temel bazı nedenlere göz atmakta fayda olacaktır.

Ülkelerin bir taraftan; ekonomik ve sosyal sorunların çözümüne yönelik harcama baskısı nedeniyle duydukları finansman ihtiyacı, diğer taraftan; küreselleşme sonucu artan üretim faktörlerinin mobilitesi ve vergi rekabeti gibi etkenler nedeniyle vergi tabanında oluşan kaymalar üniter vergileme sisteminden uzaklaşarak, belli gelirler için özel vergileme rejimleri uygulanmasına yol açmıştır (Vergi Konseyi, 2006:4-5). Küreselleşmenin sermayenin vergilendirilmesi özelinde, vergi politikalarına etkisini incelemek için dünya üzerindeki sermaye hareketlerine kısaca bakmak gerekir.

⁴ Finansal sermaye kendini daha çok 'portföy yatırımları' şeklinde göstermektedir.

**Grafik 1:Dünya Geneline Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımları
(Milyon\$)**

Kaynak: UNCTAD (1994, 1998, 2005, 2011) World Investment Reports

Grafik 1'deki dünya genelinde doğrudan yabancı yatırım⁵ göstergeleri incelendiğinde, sermaye hareketlerinin 1990'lı yıllardan sonra büyük bir artış gösterdiği görülmektedir. 2010 yılında toplam doğrudan yabancı yatırım girişleri 1990 yılına göre 6 kat fazladır. Bu oran 2007 yılında 9 kat olarak gerçekleşmiştir.

Küreselleşmeyle beraber haberleşme ve teknolojik imkanlarda görülen gelişmeler nedeniyle sermayenin akışkanlığı artmış ve dolayısıyla sermaye ülkelerarası vergileme farklılıklarına daha duyarlı hale gelmiştir. Sermayenin kazandığı hareketliliğin en önemli göstergeleri doğrudan yabancı yatırımlar ile portföy yatırımlarında gözlenen gelişmelerdir (Yılmaz, 2007:26).

Bu durumun doğal bir sonucu olarak, bazı ülkeler sağladıkları çeşitli vergisel avantajlarla akışkan haldeki sermayeyi kendilerine doğru çekmek suretiyle ekonomik etkinliği ve büyümeyi yakalama amacı gütmektedirler. Son yıllarda uygulaması giderek yaygınlaşan ikili vergileme sistemi, bu amacın gerçekleştirilmesi sürecinde önemli bir araç niteliği taşımaktadır. Bazı ülkeler ise, bu sürecin olası zararlı etkilerinden korunmak için, yukarı da bahsedildiği üzere, finans sermayenin yıkıcı etkilerini bertaraf etmek amacıyla çeşitli vergisel tedbirlere (örn: kambiyo işlemleri vergisi) başvurmaktadırlar.

D. İkili (Dual) Vergileme

İkili vergileme sistemi⁶, 1990 sonrası uygulanmaya başlanmıştır. İkili vergileme sistemi genellikle gelişmiş ülkeler tarafından refah devleti uygulamaları sonucu oluşan finansman ihtiyacını karşılamak amacıyla gelir vergilerini indirememeleri sonucunda rekabet avantajı elde etmek amacıyla

⁵ Doğrudan yabancı yatırım; yatırımcının bulunduğu ülkenin dışındaki bir teşebbüse sürekli bir fayda sağlamak amacıyla yatırım yapması olarak tanımlanmaktadır (IMF, 1993:41).

⁶ İkili sistem ilk defa 1980 yılında Danimarkalı Profesör N. Christian Nielsen tarafından dile getirilmiştir.

başvurulan bir yöntemdir (Saraç, 2006:129). Kuzey Avrupa menşeli olan sistem, temelde; istihdama bağlı gelirleri artan oranlı tarife ile, sermaye gelirlerini ise daha düşük ve sabit oranlı bir tarife ile vergilendirmeyi öngörmektedir (Vergi Konseyi, 2006:6-7).

Saf bir ikili vergi sisteminde; sermaye gelirleri üzerindeki vergi oranı ve kurumlar vergisi oranı ile, emek gelirleri üzerindeki artan oranlı vergi tarifesinin ilk tarife oranı eşit olarak belirlenmektedir. Ayrıca, küçük işletmelerin elde ettiği gelirlerin emek geliri ve sermaye geliri olarak ayrılarak farklı vergilendirilmelerini öngörmektedir (Sorensen, 2006:2).

İkili sistemin temel özellikleri şu şekilde özetlenebilir (Morinobu, 2004:3):

- a) Sermaye gelirleri olarak nitelendirilen faiz, kar payı, kira vb. gelirler ile emek gelirleri olarak nitelendirilen aylık, ücret, serbest meslek kazancı ve sosyal güvenlik katkıları gibi gelirler farklı oranlarda vergilendirilmektedir.
- b) Emek gelirleri gelir dağılımındaki etkisi nedeniyle artan oranlı tarife ile, sermaye gelirleri ise düşük oranda ve arbitrajı önlemek amacıyla artan oranlı tarifenin en düşük oranında vergilendirilmektedir.
- c) Sermaye gelirlerinin vergilendirilmesinde oluşan zararlar mahsup edilebilmekte, mahsup edilemeyen tutarlar ise gelecek yıllara taşınabilmektedir.
- d) Faiz ve kar payı kazançları stopaja tabi tutulmaktadır.
- e) Sermaye gelirlerine yönelik vergisel teşvikler mümkün olduğunca azaltılarak vergi tabanı genişletilmektedir.

İkili vergi sistemine ya da ona yakın bir vergi uygulamasına geçen pek çok ülke olmakla birlikte, 1990'ların başından itibaren bu sistemi ilk uygulayan ülkeler İskandinav ülkeleri olmuştur. Aşağıdaki tabloda İskandinav ülkelerinin bu sisteme geçiş süreçleri verilmiştir.

Temelde sermayenin vergilendirme yoluyla teşvik edilerek ülkeye çekilmeye çalışılmasına veya ülke içinde var olan sermayenin elde tutulmasına yönelik uygulamaya başlanan ikili sistem, genel kabul görmüş ayırma kuramı ile çelişmektedir. İkili sistem ve ayırma kuramı zıt uygulamalar öngörmektedir. Ayrıca vergi yükü, artan vergi rekabetinin de bir sonucu olarak, mobilitesi yüksek olan sermaye gelirlerinden, mobilitesi daha düşük olan emek gelirlerine doğru kaymaktadır. Bu durum vergide adalet ve eşit fedakârlık prensipleriyle çelişmektedir.

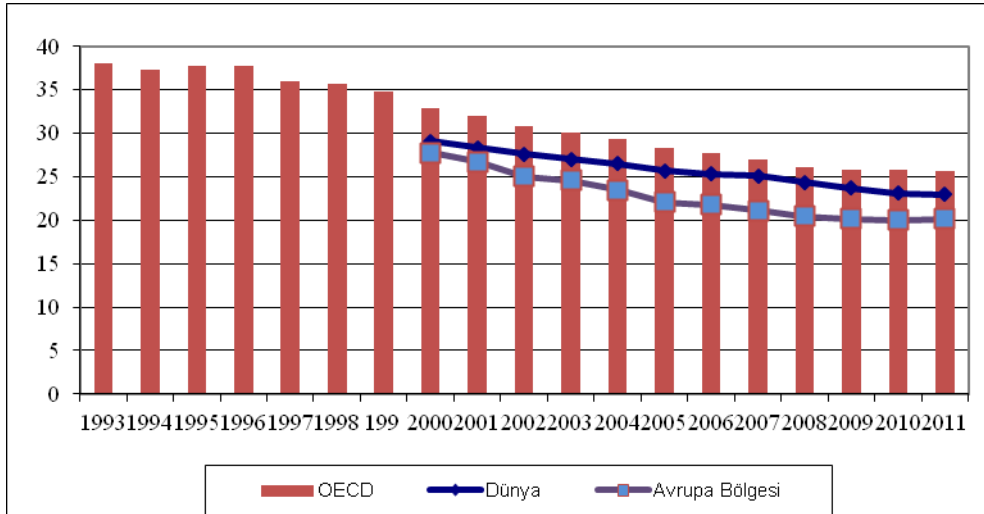
Kurum kazançlarının ikili vergileme kapsamında sermaye geliri olarak kabul edilmesi ve özellikle de küreselleşme sonucunda yaşanan vergi rekabetinin de etkisiyle dünya üzerinde son dönemde kurum kazançlarının vergilendirilmesinde ciddi vergisel kolaylıkların sağlandığı görülmektedir.

Tablo 2: İskandinav Ülkelerinde İkili (Dual) Vergilemeye Geçiş

		Sermaye Geliri Vergi Oranı		Emek Geliri Vergi Oranı
		Kurum Geliri	Diğer	
Norveç	1992 öncesi	50,8	26,5-40,5	26,5-50
	1992 sonrası	28	28	28-41,7
Finlandiya	1993 öncesi	37	25-56	25-56
	1993 sonrası	25	25	25-56
	1995 sonrası	28	28	25-56
İsveç	1991 öncesi	52	36-72	36-72
	1991 sonrası	30	30	31-51
	1994 sonrası	28	30	31-56
Danimarka	1987 öncesi	40	48-73	48-73
	1987 sonrası	50	50-56	50-68
	1994 sonrası	34	38-44/58	38-58

Kaynak: Morinobu, 2004: 2

Grafik 3: OECD, Dünya ve Avrupa Bölgesi'nde Kurumlar Vergisi Oranları (%)

Kaynak: KPMG, Tax Surveys, www.kpmg.org (24 /03 /2012)

Grafik 3'ten de görüleceği üzere, OECD üyesi ülkelerde ortalama kurumlar vergisi oranı 1993 yılındaki % 38 seviyelerinden 2011 yılı itibarıyla % 25 seviyelerine gerilemiştir. Aynı durum, dünya genelinde de söz konusudur. Son birkaç yılın verileri incelendiğinde Avrupa Bölgesi ve OECD bünyesinde kurumlar vergisi oranlarındaki düşüş trendinin durduğu ancak dünya genelinde düşüş eğiliminin halen devam ettiği görülmektedir.

II. TÜRKİYE'DE SERMAYENİN VERGİLENDİRİLMESİ

Ekonomik büyüme-tasarruf ve tasarruf-vergileme ilişkisi kapsamında Türkiye'de kronik bir hal almış olan düşük tasarruf eğilimi sorununun çözümünde vergi politikasının bir araç olarak kullanılabileceğini tahmin etmek zor değildir. Ayrıca son yıllarda küreselleşme ile beraber üretim faktörlerinin mobilitésinin artması, vergi rekabeti ile yaşanan ekonomik krizlerin etkisi ve giderek artan borçlanma gereği de, Türkiye'de vergileme alanında izlenen politikaların önemli bir belirleyicisi olmuştur.

Türkiye'de, kazancın kaynak kuramına göre tespit edildiği, ikili vergileme sistemine doğru evrilen bir uygulamanın var olduğu söylenebilir. Sermayenin vergilendirilmesi özelinde yaşanan bu süreci incelerken, finans sermaye ve sabit sermayenin vergilendirilmesini ayrı ayrı ele almak daha doğru olacaktır. Bu bağlamda, menkul sermaye iratlarının ve kurum kazançlarının vergilendirme yöntemleri incelenecektir.

A. Türkiye'de Menkul Sermaye İratlarının Vergilendirilmesi

Türkiye'de 2006 yılı, menkul sermaye iratlarının vergilendirilmesinde bir milat olarak kabul edilebilir. 2006 yılı öncesinde uygulanan sistem temelde stopaja dayanmasına rağmen menkul sermaye iratları arasında uygulama birliği mevcut değildi. Çeşitli amaç ve hedefler çerçevesinde, farklı menkul sermaye iratları için farklı stopaj oranları uygulanmış, bazı gelirler beyana tabi tutulurken bazıları beyan dışı bırakılmıştır. Beyana tabi olanlar için de farklı beyan sınırları uygulanmıştır.

2006 yılı öncesinde bazı menkul sermaye iratları için uygulanan politikalar şöyle özetlenebilir (Yılmaz, 2007:107-115):

Mevduat faizleri temel olarak stopaj yoluyla vergilendirilmektedir. Stopaja tabi tutulmuş faiz geliri gelir vergisi tarifesinin ikinci gelir dilimi tutarını aştığı takdirde beyan edilmektedir. Ancak mevduat faiz gelirlerinin 4369 sayılı Kanun ile yapılan düzenleme sonrası, beyanı sırasında tespit edilen indirim oranında⁷ endekslemeye tabi tutulmak suretiyle enflasyon etkisinden arındırılmasına olanak tanınmış ise de, 11.08.1999 tarihli ve 4444 sayılı Kanun ile miktarı ne olursa olsun mevduat faiz gelirleri beyan dışı bırakılmak suretiyle bu indirimin fiilen uygulanma imkanı kalmamıştır. Mevduat faizlerinin beyan dışı bırakılması ülkemizde ikili sisteme geçişin önemli bir göstergesidir.

Kamu açıklarının ve kamu borçlanma gereğinin yüksek seviyelere ulaşması nedeniyle devlet iç borçlanma senetlerinden (DİBS) elde edilen

⁷ İndirim oranı: yeniden değerlendirme oranının, aynı dönemdeki devlet tahvili ve hazine bonusu faizlerinde oluşan bileşik faize oranıdır. Bu durumda enflasyon ile gerçekleşen faiz oranlarının yakın olması yani reel faizin düşük olması durumunda indirim oranı daha yüksek çıkacaktır.

gelirlerin vergilendirilmesi hususunda, bu enstrümanlara olan talebi artırmak ve Hazinesinin daha az maliyetle borçlanması sağlamak amacıyla özel vergileme rejimleri uygulandığı görülmektedir. Devletin finansman ihtiyacı nedeniyle DİBS faiz gelirleri üzerindeki stopaj oranı bazı dönemler % 0'ın üzerinde belirlenmiş ise de bu seviyede tutunamamış ve çok geçmeden yine yüzde 0'a indirilmiştir.

Mevduat faizlerinde olduğu gibi, DİBS gelirlerinin de 1998 yılından itibaren tespit edilen indirim oranının uygulanması suretiyle enflasyon etkisinden arındırılmasına olanak tanınmıştır. 2001 yılından itibaren de artan borçlanma gereğinin doğal bir sonucu olarak sadece DİBS gelirlerine münhasır olmak üzere indirim oranının uygulanmasından sonra geriye kalan gelirden belli bir miktarın⁸ daha indirim konusu yapılması sağlanmıştır. Böylece, sınırlı süreler hariç, % 0 oranında stopaja tabi tutulan DİBS gelirlerinin büyük kısmı uygulanan indirimler nedeniyle beyan dışı bırakılmıştır.

2006 yılı öncesinde stopaja tabi olan repo gelirlerinin, gelir vergisi tarifesinin ikinci gelir dilimi tutarını aştığı takdirde beyan edilmesi öngörülmüştür. Repo gelirlerine, mevduat faiz gelirlerinde olduğu gibi önce indirim oranının uygulanması suretiyle enflasyonun etkisinden arındırma olanağı sağlanmışken daha sonra bu gelirler beyan dışı bırakılmak suretiyle söz konusu sistem uygulanmamıştır.

Aşağıdaki tabloda, Türkiye'de menkul sermaye iratları stopaj oranlarının yıllar itibarıyla geçirdikleri değişim gösterilmektedir.

Tablo 3: Türkiye'de Menkul Sermaye İratları Stopaj Oranları

(Yüzde)	Menkul Sermaye İradı				
	TL Mevduat Faizi	Döviz Mevduat Faizi	DİBS Faizi	Kar-Zarar Ortaklığı Kar Payı	Repo
01.01.1989-88/13644 BKK	10	10	0	10	-
01.01.1993-92/3802 BKK	10	10	0	10	-
01.01.1994-93/5148, 94/5255 BKK*	5	10	0	10	0
01.11.1996-96/8635 BKK	5	10	10	10	0
01.01.1997-96/8955 BKK	12	12	12	12	0
01.01.1998-97/10421 BKK	12	12	6	12	6
01.10.1998-98/11794 BKK	12	12	0	12	6
01.12.1999-99/13646 BKK	15	15	0	15	14
01.01.2001-2000/1713 BKK	16	16	0	16	16

⁸ Bu miktar 2001 yılı için 50.000 YTL, 2002 yılı için 76.600 YTL, 2003 yılı için 121.794 YTL, 2004 yılı için 156.505 YTL, 2005 yılı için ise 174.033 YTL olarak uygulanmıştır. Söz konusu indirim tutarı 2005 yılı sonuna kadar ihraç edilen DİBS' lerden elde edilen gelirler için 2007 yılının sonuna kadar uygulanacak olup 2006 yılı tutarı da 191.089 YTL olarak belirlenmiştir.

18.08.2001-2001/2847 BKK	6; 10; 14; 16	16; 18	0	6; 10; 14; 16	20
31.12.2003-2003/6577 BKK	7; 12; 16; 18	18; 24	0	7; 12; 16; 18	22
01.01.2006-5286 sayılı Kanun	15	15	15	15	15
07.07.2006- 527 sayılı Kanun	15	15	0; 15	15	15
23.07.2006-2007/10731 BKK	15	15	0; 10	15	15

Kaynak: Yılmaz, 2007: 111

* 93/5148 sayılı BKK ile yüzde 5 olarak tespit edilen DİBS ve repo gelirleri üzerindeki stopaj oranı 94/5255 sayılı BKK ile yeniden yüzde 0'a indirilmiştir.

Not: Marmara depremleri sonrasında, 01.12.1999 tarihinden önce ihraç edilmiş olan DİBS'lerden elde edilecek gelirler için, 2000 yılından itibaren uygulanmak üzere vadelerine göre yüzde 4 ile yüzde 19 arasında değişen oranlarda faiz vergisi konulmuştur.

Menkul sermaye iratlarının vergilendirilmesinde farklı uygulamaların kaldırılarak uygulama birliğinin ve basitliğin sağlanması amacıyla Gelir Vergisi Kanunu'na eklenen Geçici 67'inci madde ile menkul sermaye iratlarının 2006 yılı başından itibaren 2015 yılı sonuna kadar tek oranda (% 15) ve stopaj yoluyla vergilendirilmesi öngörülmüştür. Bu uygulama ile, yukarıda da belirtildiği gibi, Türk Vergi Sistemi'nde mevduat faizi ve repo gelirleri gibi bazı menkul kıymet gelirlerinin geçici olarak beyan dışı bırakılması suretiyle, ilk uygulaması görülen ikili sistem daha belirgin hale getirilerek kapsamı genişletilmiştir.

Ancak daha uygulamanın hemen başında, 2006 yılının Mayıs ve Haziran aylarında, meydana gelen finansal piyasalardaki dalgalanmanın etkisiyle borçlanma faiz oranları yükselmiş ve bu nedenle DİBS gelirlerinin ve hisse senedi alım-satım kazançlarının vergilendirilmesinde Temmuz ayından itibaren dar mükelleflere uygulanacak stopaj oranı yüzde 0'a, tam mükelleflerde ise yüzde 10'a düşürülmüştür. Daha sonra benzer düzenlemelerle sistemden sapmalar olmuştur.

Halen çalışmaları devam eden yeni Gelir Vergisi Kanunu ile, mevcut sistemde geçici bir madde (67. Madde) ile düzenlenen sermaye gelirlerinin vergilendirilmesi konusunun kalıcı bir şekilde düzenlenmesi ve ikili vergileme uygulamasının vergi sistemimize intibakının kalıcı olarak sağlanması çok güçlü bir ihtimaldir.

Aşağıdaki tabloda Gelir Vergisi Kanunun geçici 67 Maddesinin Kapsamı ayrıntılı olarak gösterilmektedir.

Tablo 4: Gelir Vergisi Kanunu Geçici 67. Madde Kapsamı

MÜKELLEFİYET		Hisse Senedi Alım Satım Kazancı	Devlet Tahvili, Hazine Bonosu, Özel Sektör Tahvili Alım-Satım Kazancı	Vadeli İşlemler, Opsiyon Sözleşm. ve Aracılıktan Elde Edilen Kazançlar	Ödünç İşlemler. Sağlanan Gelirler	Mevduat Faizleri ve Repo Gelirleri	Yatırım Fonu Katılma Belgeleri ve Yatırım Ortaklığı Hisse Senetleri Alım Satım Kazançları	Kar ve Zarar Ortaklığı Belgesi Karşılığı Ödenen Kar Payları	Katılım Bankası Kar Payları
TAM MÜKELLEF	KURUM	0%	Sermaye şirketleri; yatırım fonu, yatırım ortaklığı vb. için %0; diğerleri için %10	Hisse Senedine Dayalı %0; Diğer %10	Sermaye şirketleri; yatırım fonu, yatırım ortaklığı vb. için %0; diğerleri için %10	15%	Sermaye şirketleri; yatırım fonu, yatırım ortaklığı vb. için %0; diğerleri için %10	15%	15%
	GERÇEK KİŞİ	0%	10%	Hisse Senedine Dayalı %0; Diğer %10	10%	15%	10%	15%	15%
DAR MÜKELLEF	KURUM	0%	Sermaye şirketleri; yatırım fonu, yatırım ortaklığı vb. için %0; diğerleri için %10	Hisse Senedine Dayalı %0; Diğer %10	Sermaye şirketleri; yatırım fonu, yatırım ortaklığı vb. için %0; diğerleri için %10	15%	Sermaye şirketleri; yatırım fonu, yatırım ortaklığı vb. için %0; diğerleri için %10	15%	15%
	GERÇEK KİŞİ	0%	10%	His.Send. Dayalı %0; Diğer %10	10%	15%	10%	15%	15%

Kaynak: GİB, <http://www.gib.gov.tr/fileadmin/beyannamerehberi/2012gecici67.pdf>,
(11/04/2012)

B. Türkiye’de Kurum Kazançlarının Vergilendirilmesi

Türkiye’de kurumlar vergisi oranı 1965 yılından 1980 yılına kadar yükselmiş, daha sonra Dünya genelindeki eğilime paralel düşüş eğilimine girmiştir. 1999 yılında 5 puan artırılmak suretiyle yüzde 30’a yükseltilen vergi oranı, 2006 yılında uygulamaya giren ve yatırımların artırılması amacını bünyesinde barındıran 5520 Sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu ile 10 puan birden indirilmek suretiyle yüzde 20’ye düşürülmüştür. Aşağıdaki tabloda Türkiye’de kurumlar vergisi oranlarının yıllar itibariyle değişimi gösterilmektedir.

Tablo 5: Türkiye’de Kurumlar Vergisi Oranlarının Değişimi (%)

	1950-1959	1960-1967	1968-1979	1980-1981	1982-1984	1985-1986
Sermaye Şirketleri ve Kooperatifler	10	20	25	50	40	46
Diğer Kurumlar	35	35	35	35	40	46
	1987-1993	1994-1998*	1999-2003	2004	2005	2006
Sermaye Şirketleri ve Kooperatifler	30; 35; 40; 46	25	30	33	30	20
Diğer Kurumlar	46	25	30	33	30	20

Kaynak: Yılmaz, 2007: 116

Tablo 5’ten de görüleceği üzere, özellikle 1980’li yıllardan sonra, Türkiye’de kurumlar vergisi oranları yıllar içinde azalan bir seyir izlemiştir. Kurumlar vergisi oranındaki aşağı yönlü değişimlere paralel olarak, toplam kurum karları üzerindeki vergi yükü de oldukça azalmıştır.

09.04.2003 tarihli ve 4842 sayılı Kanun ile; elde edilen kar payının yarısı vergiden istisna edilmek suretiyle kar payı üzerindeki vergi yükü önemli oranda düşürülmüş ve kar payı dağıtan şirketin halka açık olup olmamasına göre farklı oranlarda stopaj uygulamasına son verilmiştir. Ayrıca gelir ve kurumlar vergisi oranlarında yapılan indirimler de kurum kazancı ve dolayısıyla kar payı üzerindeki vergi yükünü azaltmıştır.

Aşağıdaki tabloda, Türkiye’de kurum kazançları üzerindeki vergi yükü gösterilmektedir.

Tablo 6: Türkiye’de Kurum Kazançları Üzerindeki Vergi Yükü (%)

	4842 Say. Kanun Öncesi		4842 Say. Kanun Sonrası		5520 Say. Kanun Sonrası	
(Birim)	Kazancın Dağıtıldığı Durum	Kazancın Dağıtılmadığı Durum	Kazancın Dağıtıldığı Durum	Kazancın Dağıtılmadığı Durum	Kazancın Dağıtıldığı Durum	Kazancın Dağıtılmadığı Durum
Kurum kazancı	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Kurumlar vergisi + Fon payı	33,0	33,0	30,0	30,0	20,0	20,0
Dağıtılacak Kar	67,0	67,0	70,0	70,0	80,0	80,0
GV stopajı ve Fon payı	11,1	-	7,0	-	12,0	-

Dağıtılan Kar	55,9	-	63,0	-	68,0	-
GV matrahı	67,0	-	35,0	-	40,0	-
Hesaplanan gelir vergisi	30,2	-	15,8	-	14,0	-
Fon payı	3,0	-	0,0	-	0,0	-
Toplam vergi yükü	66,2	33,0	45,8	30,0	34,0	20,0

Kaynak: 4842 ve 5422 Sayılı Kanunlardan yararlanarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Tablo 6'da da görüldüğü gibi, Türkiye'de 4842 Sayılı Kanun'dan sonra düşmüş olan kurum kazançları üzerindeki vergi yükü, 5520 Sayılı Kurumlar Vergisi Kanunun' dan sonra daha da düşmüştür. 4842 Sayılı Kanun ile; kurumlar vergisinin alınması sonrasında kalan ve kurum ortaklarına dağıtılacak kar paylarının yarısının gelir vergisi dışında tutulması uygulamasına geçilmiştir. Söz konusu bu uygulama, toplam kurum kazançları üzerindeki vergi yükünü oldukça düşürmüştür. 5520 Sayılı Kanun ile ayrıca kurumlar vergisi oranında bir indirimle gidilmiş olması, zaten düşmüş olan toplam vergi yükünü daha da aşağı seviyelere çekmiştir.

Başka kanunlarda da olduğu gibi, kurumlar vergisinde de bazı istisnalar söz konusudur. Ancak bu istisnalar incelendiğinde, yatırımları artırma ve yurt dışından sermaye çekme amacı taşıdıkları söylenebilir. Yabancı fon ve yatırım ortaklıkları kazançlarına, Türkiye'de kurulu kurumların yurt dışı şube kazançlarına, kooperatiflerde dağıtılan risturnlara⁹, Anonim şirketlerin emisyon primlerinin¹⁰ vergilendirilmesine vb. yönelik getirilen istisnalar bunlardan bazılarıdır. Bu istisnalar, sermaye kazancı niteliği taşıyan kurum kazançları üzerindeki vergi yükünü azaltan diğer uygulamalardır.

Sonuç

Ekonomik etkinliği ve büyümeyi artırmak amacıyla, küresel ölçekli mobil sermayeyi ülke sınırları içine çekebilmek için birçok ülke vergi rekabetine girmiştir. Bu durumun ortaya çıkmasında, küreselleşmenin yanı sıra, ülkelerin kendi iç dinamikleri (kamu finansman ihtiyacı, tasarruf açığı vb.) ve finansal serbestleşme yönünde uyguladıkları politikalar da önemli rol oynamaktadır.

Bu kapsamda, yakın geçmişte ortaya çıkan ve vergileme konusunda sermayeye önemli avantajlar sağlayan uygulamalardan birisi de ikili vergi sistemidir. Küresel finans sermayenin yıkıcı etkilerini önlemek için geliştirilen Tobin Vergisi' nin de, ikili sistem uygulamaları ile eş zamanlı olarak tartışılmaya başlandığı görülmektedir. Her iki uygulamanın da temel çıkış nedeni, sermayenin mobilitesinin artması ve ülkelerin bu durumdan yarar sağlama veya en azından zarar görmeme çabalarıdır.

⁹ Risturn kooperatiflerde, dönem sonu elde edilen kârın ortaklara dağıtılan kısmıdır.

¹⁰ Emisyon primi, anonim şirketlerin kuruluşlarında veya sermayelerini artırdıkları sırada çıkardıkları hisse senetlerinin itibari değerini aşan kısmıdır

Türkiye’de, son yıllarda yapılan kanuni düzenlemelere bakıldığında, giderek ikili vergilemeye benzer bir sisteme geçildiği görülmektedir. İkili vergileme sisteminin vergi sistemimiz içindeki yerinin, yakında yasalaşması beklenen yeni Gelir Vergisi Kanunu ile, daha da belirginleşmesi güçlü bir ihtimaldir. Bu süreç paralelinde, kurum kazançlarının vergilendirilmesi hususunda vergi yükünün son 10 yılda yarı yarıya azaldığı görülmektedir.

Son olarak: Sermayenin vergilendirilmesi konusunda, birçok ülkede ve Türkiye’de, eşitlik ve adalet ilkelerinin gereklerinden giderek uzaklaşmakta, buna paralel olarak ta, ekonomik etkinlik saikine yoğunlaşıldığı görülmektedir.

KAYNAKLAR

- AKKAYA, Şahin (1988), *Adil Vergileme ve Optimal Vergileme Yaklaşımlarına Genel Bakış*, İ. Ü. İktisat Fakültesi Mecmuası, Cilt: 46, 341-354
- CHAMLEY, Christophe (1986), “Optimal Taxation Of Capital Income in General Equilibrium with Infinite Lives”, *Econometrica*, Vol: 54, No: 3, 607- 622
- CONESA, Juan Carlos & SAGİRIKİTAO, Dirk Krueger (2007), “Taxing Capital? Not A Bad Idea After All!”, *Nber Working Paper Series*, National Bureau Of Economic Research, Cambridge, MA,
- DURUSOY, Serap, (2000), “Finansal Liberalleşmenin Sorgulanmasının Nedenleri”, *Dış Ticaret Dergisi*, Sayı 18, 15 -25
- GELİR İDARESİ BAŞKANLIĞI (GİB), <http://www.gib.gov.tr/fileadmin/bevannamerehberi/2012gecici67.pdf>, (11/04/2012)
- GOLOSOV, Mikhail, KOCHERLAKOTA, Narayana, Aleh TSYVİNSKİ (2003), “Optimal Indirect and Capital Taxation”, *Review of Economic Studies*, Vol: 70 (3), 569-587
- HUFBAUER, Gary C. (1999), “Tax Policy in a Global Economy: Issue Facing Europe and The United States”, *Institute for International Economics*, www.iie.com/publications/papers/paper.cfm?ResearchID=337, (20 /11/ 2011)
- IMF (1993), *Balance of Payments Manual: Fifth Edition*, Washington, D.C., USA
- KAPLOW, Louis (2008), *The Theory of Taxation and Public Economics*, Princeton University Press, Oxford, USA
- KARAKURT, Birol ve AKDEMİR, Tekin (2010) “İkili Gelir Vergisi Sisteminin Adalet ve Etkinlik İlkeleri Açısından Değerlendirilmesi”, *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt: 15, Sayı: 1, s. 140
- KPMG, *Corporate Tax Surveys*, www.kpmg.org (24 /12 /2011)
- MANKİW, N. Gregory, WEINZIERL Matthew & Danny YAGAN (2009), “Optimal Taxation in Theory and Practice”, *Harvard Business School Working Papers*, hbs: 09-140 http://www.economics.harvard.edu/files/faculty/40_Optimal%20Taxation%20in%20Theory.pdf, (5 /11 / 2011)
- MESSERE, Ken, (2000), “20th Century Taxes and Their Future”, *Bulletin for International Fiscal Documentation*, Vol: 54, No:1
- MORINOBU, Shigeki, (2004), “Capital Income Taxation and the Dual Income Tax”, *Policy Research Institute Discussion Paper Series*, No:04A-17 (7), Ministry of Finance of Japan, <http://www.mof.go.jp/jouhou/soken/kenkyu/ron097.pdf> (10/12/2011)
- NADAROĞLU, Halil (2000), *Kamu Maliyesi Teorisi*, İstanbul: Beta Yayınevi
- ÖZDEMİR, Biltekin (2009), “Vergi Sistemlerinde Dolaysız Vergilerden Dolaylı Vergilere Kayış ya da Tüketim Vergilerinin Artan Ağırlığı”, *Maliye Dergisi*, Sayı:157, ss:1-32
- SAEZ, Emmanuel, (2011), *Public Economics, Capital Income Taxation*, Berkeley, USA, <http://elsa.berkeley.edu/~saez/course/capitalincometax/capitalincometax-slides.pdf>, (02/12/2011)
- SARAÇ, Özgür, (2006), *Küresel Vergi Rekabeti ve Ulusal Vergi Politikaları, Türkiye Değerlendirmesi*, Ankara: Maliye ve Hukuk Yayınları

- SARAÇOĞLU, Fatih ve ŞAHAN, Özgür (2004), “Tobin Vergisi ve Türkiye’de Uygulanabilirliği”, *Sayıştay Dergisi*, Sayı 55, 71-82
- SELIGMAN, R. A Edwin (1911), *The Income Tax, A Study Of The History, Theory, and Practice Of Income Taxation at Home And Abroad*, The Macmillan Comp., New York, USA
- SLEMROD, Joel (2005), “Does The United States Tax Capital Income?”, *Taxing Capital Income Conference*, Tax Policy Center, The American Tax Policy Institute, and Tax Analysts, Brookings Institution.
- SORENSEN, B. Peter (2001), “The Nordic Dual Income Tax – In or Out”, *Invited Speech Delivered at the Meeting of Working Party 2 on Fiscal Affairs*, OECD
- SORENSEN, B. Peter (2006), “The Theory Of Optimal Taxation: What Is The Policy Relevance?”, *EPRU Working Paper Series*, Copenhagen, Denmark.
- UNCTAD (1994), *World Investment Report*, Transnational Corporations, *Employment and the Workplace*, Geneva
- UNCTAD (1998), *World Investment Report, Trends and Determinants*. New York and Geneva.
- UNCTAD (2005), *World Investment Report, Transnational Corporations and Internationalization of R&D*, New York and Geneva
- UNCTAD (2011), *World Investment Report, Non-Equity Modes Of International Production and Development*, New York and Geneva
- VERGİ KONSEYİ, (2006), “Gelir Vergisi Sisteminin Yeniden Oluşturulması Çalışmaları”, *Ara Rapor Taslağı*, Ankara.
- YILMAZ, Ahmet, (2007), “Türkiye’de Vergi Sistemi ve Uygulanan Vergi Politikaları”, *Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı, Yayınlanmamış Planlama Uzmanlığı Tezi*, Ankara.